

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Nona. De Reliquis Actibus Intellectûs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

fuit, & sic non variavit naturalem producendi modum beatæ Matris, visio autem beata non petit naturaliter produci, sed liberè per essentiam moventem liberè, quod patet ulterius ex processione Spiritus Sancti, quæ non dicitur Generatio, nec ipse Filius, licet sit in similitudinem naturæ, ex hoc præcisè, quia fit liberè & non naturaliter. Unde D. Augustinus s. de Trinit. cap. 14. dicit: *Filius procedit ut natum, Spiritum Sanctum ut datum.*

QUÆSTIO IX.

De Reliquis actibus Intellectus.

I. In actibus Intellectus explicandis hic sunt plures Scholastici fusissimi cum tamen alibi non fuerint strictiores; Ego, quia de apprehensione, iudicio & discursu satis egi in Libris Analyticis, & de interpretatione non puto sine Entium multiplicatione hic repetenda esse. Restant tamen in specie explicandæ aliquæ intellectiones & præcipuè Quid sit notitia intuitiva? quid abstractiva? Et quid comprehensiva? quas etiam breviter expediam.

II. Itaq; Circa notitiam intuitivam & abstractivam explicandam varii sunt dicendi modi, nam aliqui dicunt cognitionem intuitivam eam esse, quæ est rei existentis, ut existentis sub replicatione, & sic volunt semper esse de re singulari: cognitionem verò abstractivam esse, quæ est naturæ & essentia secundum se, abstractendo ab existentia eius. Alii dicunt cognitionem intuitivam & abstractivam non distingui ex parte termini, sed ex parte principii productivi, ita quòd intuitiva producat ab ipso objecto in propria existentia immediatè, abstractiva verò quæ producat ab objecto ipso in specie, vel ab ipsa specie; alii distinguunt ex utroque motivo & quidem dicendo existentiam esse rationem movendi intellectum, non rationem cognitam. Alii denique dicunt cognitionem intuitivam esse rei secundum omnes suas formalitates in ipsa repertas, non verò abstractivam. Sed

III. Dico I. Neuter modus ex allegatis distinguit sufficienter notitiam intuitivam ab abstractiva. Ita deduco ex Mastrio. Et

Probatur per singulos modos, Nam in primis ultima non distinguit has duas notitias, sed adhuc confundit intuitivam cum comprehensiva, quia hæc fit secundum omnes formalitates in objecto repertas: Et e contra potest dari notitia abstractiva, quæ cognoscat omnes formalitates in objecto repertas, qualis fuit ea, quæ cognoverunt Angeli per speciem Essentiam Divinam distinctè: Deinde potest videri Deus intuitivè secundum unam formalitatem non visà alterà, & defacto videtur albedo intuitivè sine differentia individuali. Non explicat etiam benè tertius modus, quia tam in notitia abstractiva, quam intuitiva quidditas & natura sunt ratio cognoscendi & terminandi, & existentia se habet solum per modum conditionis sine qua non; quatenus quidditas rei

F. Amandi Hermann Physica.

nequit notitiam intuitivam terminare, nisi existat. Refutatur etiam secundus modus, quia etiam ad notitiam intuitivam gignendam concurrere potest species ut patet de visione, unde dici solet rationem notitiæ intuitivæ etiam consistere cum præsentia speciei, dummodo cognitio non terminetur ad objectum ut in specie relucens, sed ad ipsum ut in propria existentia præsens, nam in tali casu species non concurreret ut concausa intellectiois, sed ut effectus aliquis prævius, quæ tunc produci potest, ut quando objectum est futurum absens, illud ipsum cognoscere possit sine recursum ad propriam existentiam, sequitur itaque istas duas notitias non solum ex parte principii, sed etiam ex parte termini debere distingui. Nec placet denique primus dicendi modus, nam in primis non omnibus cognitio rei existentis & præsentis est intuitiva, nam licet hæc non tendat nisi in rem præsentem, attamen potest etiam res præsens abstractivè cognosci, frequenter etenim abstractiva cognitio tendit in res quatenus extiterunt, & in ipsas existentias eorum. Itaq;

Dico 2. Cognitio intuitiva ea est, quæ fit sine specie impressa permanente diu sine præsentia objecti, ut concausa terminata ad rem in propria natura & existentia præsentem; Cognitio verò abstractiva, quæ fit mediante specie impressa sine objecto nata permanere terminata, ad rem ut existentem in specie. Patet ex refutatione aliarum sententiarum, & quia optimè & melius explicari non possunt, nam notitiæ intuitivæ simpliciter essentialis est, quòd fiat ex præsentia objecti, abstractivæ verò si quandoque contingat merè accidentali; quia fit per medium, quod præscindit ab existentia & non existentia. Verum additi in descriptione cognitionem intuitivam fieri sine specie impressa permanente objecto absente, quia si talis esset, quæ non diutius maneret, quam ipsum objectum præsens est, ut est species visibilis, vel saltem non diu post, ut est species soni & Echo, non impediret intuitivam cognitionem benè tamen si naturæ essent permanere etiam objecto cessante, essentque indifferentes ad præsentandam rem absentem, vel præsentem, quia talis faceret cognitionem abstractivam.

IV. Describitur cognitio intuitiva & abstractiva.

Dices: Deus cognoscit intuitivè omnes Creaturas, & tamen ens non attingit in propria natura existentes; ergò malè descripta cognitio intuitiva. Respondeo distinguendo alteram partem antecedentis, non attingit Creaturas in propria natura existentes, vel in alio eminentius & perfectius continente secundum totam entitatem & cognoscibilitatem concedo; in alio diminutè representante, nego antecedens & consequentiam. Natura itaque Divina res creatas perfectius representat, quam ipse in se, species verò valde diminutè. Et esto quòd sit alius modus cognoscendi in se, cognitio DEI respectu Creaturarum est intuitiva respectu primarii objecti, non verò respectu secundarii. Sed

Hhhhh a Dices

Dices adhuc: Scotus vocat cognitionem rememorativam terminatam ad præteritum intuitivam, sed illa est absentia objecti, ergò. Respondeo Doctorem subtilem eam vocare imperfectè intuitivam, & simpliciter abstractivam.

V.
Cognitio intuitiva & abstractiva specie differunt.

Dico 3. Cognitio intuitiva & abstractiva specie differunt. Ita Doctores subtilis sæpius.

Probatur, quia non minùs differunt Dei visio per fidem viæ & patriæ, quàm fruitio viæ & patriæ, imò magis cum habeant alia & alia principia, nempe lumen gloriæ ibi, fidem hinc, sed fruitio patriæ & viæ differunt specie; ergò & istæ visiones: Subsumo, sed istæ sunt duæ cognitiones abstractiva una, altera intuitiva, ergò: patet minor argumenti, quia fruitio patriæ est perfectè beatificativa & satiativa animæ, non sic viæ.

Probatur secundo: Quia illa specie distinguuntur, quæ habent specie distincta principia, specie distinctum agendi modum, sed hæc cognitiones hoc habent, ergò: probatur minor, quia abstractiva fit per speciem, & terminatur ad speciem, intuitiva fit per objectum in sua natura existens & terminatur ad illud ut tale, item abstractiva præcindit ab existentia & non existentia, intuitiva determinatè est existentis & præsentis, sed hæc sunt diversa principia, & diversi agendi modi, ergò. Sed in Contra

VI.
Nec obstat unitas objecti

Arguitur: Actus specificantur ab objectis, ut est commune, sed notitia intuitiva & abstractiva possunt habere idem objectum; ergò non distinguuntur specie: Major est certa, minor patet, quia possum cognoscere Titium præsentem & absentem. Respondeo distinguendo majorem, ita ut diversitas objectorum arguat diversitatem actuum transeat major; ita ut identitas objecti arguat identitatem actus nego majorem, nam ex unitate objecti non colligitur unitas actus, circa idem objectum enim possunt versari plures specie distinctæ potentia, ut patet de voluntate & intellectu, quare ultra unitatem objecti attendi debet etiam modus tendendi.

Instatur: Habent etiam eundem modum tendendi, quia præsentia & absentia sunt tantùm conditiones diverso modo repræsentantes, conditio autem non variat modum essentialem, ergò. Respondeo negando majorem, ad primam probationem dico, absentiam & præsentiam non esse nudas conditiones, sed essentielles, determinantes objectum ad esse formale objecti sunt enim, si non rationes quæ, saltem, sub quibus non verò nudæ applicationes, sicut in aliis causis efficientibus. Et posito quòd essent simplices conditiones, adhuc tamen inducere possunt essentialem modum tendendi diversum.

Dices: Si quis haberet cognitionem intuitivam albedinis, & eandem continuaret per horam, si post quadrantem tolleretur albedo, esset eadem cognitio, & tamen tunc pro primo quadrante esset intuitiva, pro secundo abstractiva; ergò non differunt specie. Respondeo negando consequentiam, quia vel replicans vult

loqui de cognitione, quæ fit per visionem sensus externi, & tunc simpliciter nego unquam futuram intuitivam, semper enim erit abstractiva, licet visio sit intuitiva, quia fit per species, & mediantibus iis cognoscitur. Si verò loquatur de cognitione albedinis in se, tunc dico, duplicem ibi futuram cognitionem, albedine præsentem intuitivam, eà absente abstractivam, licet enim id non advertatur pro nunc, ratio tamen convincit illud.

Comprehensio intellectus intuitivæ perfectissima species. Etymologicè dicitur à comprehensione corporali, nam illud comprehendere dicimus, quod undequaque continemus, verbi gratia, accipiens manu porcum, illudque totum contegens eadem, ut nihil appareat ex eo, dicitur illud comprehendere; si verò ita acceperit, ut pars aliqua promineat dicimus apprehendere, sic in comprehensione intentionali, & intellectu aliquid simile fieri debet; Sed non eodem modo semper accipitur, nam SS. Patres frequenter accipiunt per cognitionem intuitivam visionis beatæ, ex quo etiam sancti vocantur Comprehensores, iuxta illud 1. ad Corinth. 9. Sic currite, ut comprehendam. Et ad Philipp. sequor, si quo modo comprehendam. In quem textum D. Bernardus lib. 5. de consid. cap. 13. sic ait: Comprehendere dixi, non cognoscere, ut non curiositate contenti scientia tantum præcui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin scienti bonum & non scienti (ut ait quidam) peccatum est ei. Et ipsi Paulus alio loco, sic currite, inquit, ut comprehendam. Quid sit comprehendere in scriptis declarat. Declarat autem cap. sequenti dicens: Non ea disputatio comprehendit, sed & sanctitas, si omnino tantum comprehendit potest, quod incomprehensibile est? At nisi posset, non dixisset Apostolus: ut comprehendamus cum omnibus sanctis. Sancti ipsi comprehendunt. Quæris, quomodo? Si sanctus es, comprehendisti, & nosti: si non: esto, & tu experientia scies. Sanctè facit affectio sancta & ipsa gratia, Timor Domini sanctus, & sanctus amor. His perfectè affecta anima, veluti quibusdam duobus in actibus suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet & tenui eum, nec dimittit. Verum de hac comprehensione mihi nullus est sermo, sed de ea quam Sanctus Pater Disputationem dicit, quæ proinde est cognitio clara alicujus rei habens majoris perfectionis conditiones, quàm quæcunque intuitiva, & in hac acceptione comprehensionem accipit Augustinus in Epist. 112. cap. 8. dicens: Aliud est videre, aliud est totum videndo comprehendere, quandoquidem videtur quod præsens utcumque sentitur, totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur ut nihil ejus lateat videntem, aut cujus fines circumspici possunt. Et lib. 12. Civit. 18. Illud comprehenditur quod scientia cognitione finitur. Ex his deducunt Theologi tria, primum quòd cognitio comprehensiva Dei debeat esse clara & intuitiva, alioquin non est perfectissima. Secundum deducunt aliqui, quòd debeat esse cognitio omnium, quæ in alio quo, seu formaliter, seu eminenter continetur, adeoquæ omnium possibilem, & actualium, sive absoluta sint, sive relativa, quæ qualitercumque respicit, quia nisi hæc omnia cognoscantur, aliquid ejus latebit cognoscentem, & sic non compre-

comprehendet : At Mastrius noster in I. sentent. putat hoc non esse necessarium, sed sufficere ut comprehendens perfecte cognoscat omnia, quæ formaliter continentur in comprehenso, ad hoc ut dicatur comprehendere verè, sed licet videatur lis de nomine, attamen ei subscribendum est, quod probatur tum ex D. Augustino dicente: Quod nihil ejus debeat latere sed quæ tantum virtualiter continentur, non sunt aliquid ejus verè & propriè, nam nec effectus ad entitatem causæ pertinet; nec esse virtuale, & eminentiale est quid distinctum ab ipso esse causæ: tum ex cognitione intuitiva divina, quæ dicitur infinita & comprehensiva, antequam terminetur ad creaturas, nam ut Scotus docet verbum producit per cognitionem infinitam & comprehensivam non tamen ex cognitione creaturarum, adeoque sufficienter inlinuat cognitionem eorum quæ eminenter continentur, non requiri ad comprehensionem: tum quia in comprehensione reali non debent comprehendere omnes effectus à re comprehensa producibiles: tum denique, quia alioquin deberent etiam intelligi omnes effectus, qui per potentiam obedientialem ad quos habet inchoatum principium, producibiles sunt, quod tamen falsum est. Fateor equidem perfectius fore, si omnia cognoscerentur, sed dico non esse necessarium. Et quamvis, ut cognoscatur omnipotentia divina, omnes effectus producibiles cognosci debeant, non esse necesse tamen, quòd in particulari cognoscantur, sufficit enim in universali. Tertio deducunt comprehensionem non solum debere esse omnium, quæ in re quomodocumque continentur, sed præterea oportere, quòd sit actus perfectissimè commensuratus intelligibilitati objecti totius, ita ut in repræsentando adequetur intelligibilitati intensivæ & extensivæ talis ob-

jecti: Horum autem tertium requiri ad rationem comprehensionis, prout distinguitur à simplici objecti visione non tam colligitur ex locis S. Augustini, quàm ex communi Theologorum consensu, qui per intelligibilitatem extensivam intelligunt actum secundum omnes formalitates in objecto repertas, ad quas ob multiplicationem quodammodo extendi dicitur, & hoc requirebat prior conditio; Per intensivam verò, actum commensuratum potentie intelligenti, & hoc signanter præter alios docuit Scotus 3. d. 14. q. 1. ad primam §. ad secundam propositionem, videtur enim, inquit, solus ille intellectus comprehendere aliquid intelligibile, cujus est tanta perfectio in intellectu, quanta est perfectio vel intelligibilitas intelligibilis, & ideo est ibi commensuratio & adequatio. Ubi non requirit commensurationem in essendo inter objectum & intellectum, sed in intelligendo & repræsentando, quod patet ex analogia comprehensionis realis, ubi potentia non debet esse tam perfecta, quàm objectum, nec e contra objectum tam perfectum, ac potentia, sed sufficit quòd sit tanta capacitas in potentia ad continentium, ut nihil lateat, & quòd totum objectum per comprehendens contineatur, hæc tamen differentia, quòd comprehendens realis perfectio entitativa nihil conducit ad perfectionem comprehensionis ex eo, quòd semper fiat secundum quantitatem, quæ in omnibus eadem est, in comprehensione intellectuali verò, non est semper idem intellectus in perfectione, secundum quam proinde major, vel minor attenditur perfectio comprehensionis, ut patet de ipsismet actibus. Ex his facile sic describi potest comprehensio: Quòd sit cognitio clara commensurata & proportionata intelligibilitati objecti.

Que formaliter continentur non debent latere.

VIII. Dicit esse commensuratum potentie & objecti in intelligendo, non in essendo.

DISPUTATIO IX. DE VOLUNTATE.

Circa hanc materiam summopere videntur esse injurii Theologi Philosophis, qui citam eam sibi vendicant, ut alienum proprium faciant, nam sicut Animastici est cognoscere animam & intellectum, sic non minus ipsius erit cognoscere voluntatem, quo jure ergò ad Theologos devoluta est? Existimo rationem esse, quòd nonnulli Philosophi nimium laconicè rem tangant, & quidquid vel modicum de moribus sapit, authoritatem, & Sanctorum Patrum controversias redolet, statim ad Theologos transmittunt, hoc tamen universale non est, nam e contra alii multi sunt profusi, ergò mediò tutissimus ibo, & eam secundum esse Physicum, non prout moralitatem induit explicabo. Sit igitur

QUÆSTIO I.

Quid sit voluntas?

Suppono dari voluntatem, nam sicut præter sensitivam potentiam cognitivam quæ competit hominibus ratione animæ, quæ sensitiva est, datur in illis appetibus sensitivis ipsi correspondens, ita etiam præter cognitionem spirituales & rationalem dari appetitum rationalem ipsi correspondentem fatentur omnes, qui ratione utuntur, aut credunt Scri-

pturarum Testimonis Gen. 4. Eccles. 18. Galat. 5. ad Rom. 7. &c. unde clarè mellissimus ait tract. lib. arbit. cap. 2. Communem itaq; habentes vitam cum arboribus, sensum verò & appetitum & aequè vitam cum pecoribus, id quod dicitur voluntas, nos ab utriusq; discernit: Id quoque docet expressè D. Augustinus serm. 63. de verb. Domini cap. 7. dicens: Tertium quæro, habes memoriam, quæ teneas quod dicitur, habes intellectum quo intelligas quid tenetur? De his duobus requiro abs te volens tenuisti & intellexisti? Volens planè inquit: habes ergò voluntatem.

H h h h 3 Suppo-

I. Datur voluntas.